

הפרס לא המריא

מצאתי את עצמי בתוך קהל של סקרנים. בהפסקה הם עמדו במיסדרון, כמו קולג'יאתרון בין המערכות, מקשקשים, מחליפים בדיחות ורכילות. המון חתיכות צעירות במיטב המחלצות, קרובים של עיתונאים. ירדים של סגל בית-המישפט. פרוטקי ציונרים.

ניכרתי בסצינות מסרטים: הזקנות של פאריס יושבות בכיכר דהלהקונקורד, סורגות במרץ, מקשקשות, מרכלות ומסתכלות בהתות ראשיהם של האצילים בגיליוטינה.

ניסיתי להתעלם מזה. התרכזתי בחווה יערי.

אחרי שעתיים של האזנה לחקירה שתיוערך בידי פנינה רבורין, יצאתי משם סחוט ומותש. רגשותיה של חווה הציפו אותי. אם היא שחקנית, היא שחקנית גאונית. אבל איני חושב שהיא שחקנית. האמנתי לה. האמנתי לה גם כשהיא שיקרה בצורה בולטת. לא האמנתי לשקרים. האמנתי לה שהיא חושבת שהיא צריכה לשקר.

חווה יערי נראתה לי כאיילה, שנתפסה בשית, ושידעה כי מכל קצות היער אצים אליה הציידים. היא התפתלה, ניסתה להיחלץ כדי למלט את נפשה, סחבה פעם בכיוון זה ופעם בכיוון זה, וכל תנועה מפורחת שלה סיבכה אותה עוד יותר בסכך.

היא בכתה הרבה. הרמעות היו אמיתיות. כשגברו פחדיה, ניסתה להסתתר. פעם כרעה על הארץ מאחורי הרוכן, כמו חיה פצועה שנרחקה לפינה. כמה פעמים היפנתה את פניה אל הקיר שמאחוריה. פעם-פעמיים, באומץ-לב שמקורו בייאוש, תקפה גם את הציידת, רבורין.

מבחינת הסיגנון, היא אופיינית לגמרי לסביבה שבה גדלה וחיה — חברה שכל ערכיה הם כסף ו"מה יגידו". יש בה משהו ילדותי. מולה ישבה אביבה גרנות, קרה ובוטחת בעצמה. בצד ישב אהוד יערי, קר ושולט בעצמו. אלה שני האנשים שחווה היתה תלויה בהם לסירוגין, ויש דמיון מסויים בין שניהם. מבחינת היכולת המוחלטת לשלוט בעצמם ובמצב.

הכי משכנעת היתה כשהודתה בשקרים קודמים. היא הסבירה מדוע שיקרה. שרצתה לפגוע באהוד כאשר היה נדמה לה שהוא בגד בה, ושרצתה להתנקם באביבה כששו פנתה נגדה.

לא היתה לי ברירה — ליני נכמר עליה. סבלתי את סיבלה, חשתי בפחדיה, עברתי איתה את מטחנת-הבשר של החקירה.

אולי יש אי-צדק מסויים בעצם המצב במישפט-רצח: הנרצח אינו נוכח, ועל כן אינו יכול לזכות אלא באהדה מופשטת. הוא הופך לאובייקט. ואילו הנאשם נמצא שם, חי, נושם, מתרגש, מתמוטט.

למזלי, איני חייב לשפוט. השופטת, תנה אבנור, עשתה עליי רושם רב. למרות היראמה והרגשות, היא הישרתה באולם אווירה של שקט מאופק. היא נראתה ונשמעה לי נבונה מאוד. כדראמה זו של נשים — בין הנרצחת, הנאשמות והפרקליטות — היא היתה דמותה של האם החכמה.

איש נאמן

במשך כל אותו בוקר הערצתי את אהוד יערי. הוא ישב במקומו באולם, סיגריה כבויה בפיו, והקשיב בפנים קפואות במשך שעות לעדות שבה הווכר גם שמו לעיתים קרובות, ובכלל זה פרטים אינטימיים האסורים לפירסום. הוא לא עיוות את פניו. הוא הפגין שליטה עצמית מלאה.

תכונה זו כשלעצמה אינה מעוררת בהכרח הערצה. אני מעריך אותה. מישור אחר יכול דווקא לשלול אותה. ההערצה שלי נתונה לו בשל נאמנותו. על שהוא בא בכל יום לאולם בית-המישפט, כדי לעבור את העינוי הזה, כשהוא שומע את אשתו ממררת בבכי, מתמוטטת, מסתרת מתחת לשולחן, מסבירה מדוע העלילה עליו עלילת.

הוא לא היה חייב. מן העדויות ברור כי עמד להתגרש ממנה לפני כן. היא סיפרה שהוא גירש אותה מן הבית כשהסתבר לו שהיא ממשיכה ביחסיה עם אביבה גרנות, חרף אזהרותיו. הוא יכול היה להגיד: בישלת לך את הדייסה הזאת, איכילי אותה.

אהוד יערי לא נהג כך. הוא ידיר-אמת בשעת צרה, שאין גרועה ממנה. הוא עומד לצידה. הוא נאמן.

כימי חיי למדתי להעריך את התכונה הזאת, אולי יותר מכל אחרת. למדתי שאין נדירה ממנה. אני מוכן להתייצב מול כל אויב ויריב. אני יכול לקחת את זה, כמו שאומרים האנגלים — לספוג מהלומות ולתת מהלומות. מעולם לא נטרתי איבה לאורך-ימים למי שהתמודד איתי בקרב הוגן, אך מעולם לא יכולתי לסבול בגידה של ידיד, תקיעת סכין בגב. על כך איני מוכן לסלוח גם אחרי שנים הרבה.

הפעם היחידה שבה ראיתי את מנחם בגין כמצב של שבירה — עד להתמוטטותו הסופית במלחמת-הלבנון — היתה ב-1966, כאשר ניסה שמואל תמיר, בן-יטיפוחיו, לנעוץ סכין בגבו. במשך כמה ימים היה בגין אדם שבור ממש. הבנתי לליבו.

אני מכין גם לליבו של רפי סיוסה. מסתבר שבמשך שנה היה מוקף בשלושה עוזרים, אנשי-אמונו, שליחכו את פינתו בגלוי וחרשו נגדו מוזימות אפלות בסתר. הם אספו כל פיסת-נייר ממיכתביו, עקבו אחרי כל צעדיו, וכך הכינו נגדו תיק גרוש בהאשמות (נכונות או כוזבות, על כך לא אשפוט אני). יאגו, שהפיל את אותלו בפח, יכול היה לקבל שיעורים משימעון מלכה. כל זה בא להסביר מדוע אני מעריך את אהוד יערי. איש נאמן. איש כלבני.

לא נעים. אבל כחלט טיבועי. חוקי-המהירות דומה לחוקים רבים אחרים כמרינה: הוא מגוחך, ולכן אינו נשמר.

החוק אומר: 90 קמ"ש. בכביש מורדני, למכונית מורדנית, זוהי מהירות מגוחכת. רוב הנהגים עוברים אותה בכביש ירושלים-תל-אביב, ובכביש תל-אביב-חיפה. המיטרה מודה בכך, ולכן היא עורכת דוחות-מהירות רק ממהירות של 100 קמ"ש ויותר.

אם כן, מדוע אין מעלים את גבול המהירות המותרת ל-100 קמ"ש? אהה, יש לכך הגיון — ההגיון הבירוקרטי הישראלי. "אם נעלה ל-100 קמ"ש, הסביר לי פקיד אחר, "יסעו הנהגים ב-110". כלומר, מורים בכך שהחוק נועד מראש להפרה, אך טוענים שיש מין הסכמה אילמת בין השוטרים והנהגים על מידת-ההפרה.

לא מכבר לקחתי במרכז וינה מונית כדי לנסוע לנמל-התעופה. זה היה בבוקר של יום א', השעה היתה מוקדמת, המכונית היתה מדרגס מרצדס וחרשה לגמרי, הכבישים היו כמעט ריקים.

אורי אבנרי

יונה אישי

הנהג נסע במהירות ממוצעת של 150 קמ"ש. כשהגענו, כעבור רקות מעטות מאוד, שאלתי: "אין לכם באוסטריה הגבולה על המהירות?"

"בוודאי יש", השיב הנהג בתמיהה, "יש הגבלה של 130 קמ"ש".

בגרמניה אין בכלל. בארצות-הברית, לעומת זאת, ההגבלה דומה לשלנו.

בעיניי, מהירות של 100, 110 ו-120 היא סבירה, כשנהגים באוטוסטראדה מורדנית. אולי צריכים לקבוע מהירויות שונות למכוניות שונות — ואולי גם לנהגים שונים, לפי הוותק, ולכבישים שונים.

אומרים לי שרוב מומחי-המיטרה מצדדים בהעלאת המי-הירות. הפוליטיקאים פוחרים, אולי זה לא פופולארי.

כך יתפסו, במקרה או כמאחר, את כל הנהגים. כולם עבריינים, וכאשר אוחות השלהבת בארו — ונהגיהנשיא הוא בוודאי בחור כארו. כמוהו כנשיא עצמו — איך ינהגו אזובי-הקיר?

איילה

בתוך הסבך

התביישתי. הלכתי לשמוע את חווה יערי על דוכן-הערים של מישפטה. רצייתי להתרשם באופן בלתי-אמצעי.

חווה ואהוד יערי בבית-המישפט

היה משהו פאתטי בנאום ה"פרידה" של שימעון פרס ככנסת. הוא היה פאתטי כמעט כמו נאום-הפרידה של יוסף בורג בממשלה, יום לפני כן. בורג, כך נאמר, דיבר בקול חנוק מרמעות. היה לו קשה מאוד להיפרד מן הכיסא ליד שולחן-הממשלה, שעליו ישב במשך 35 שנים תמימות.

הוא נפרד מן הכיסא. לא מן המעשה. כי מעולם לא עשה מעשה. במשך 35 שנים לא בלט השר בורג אף במעשה גדול אחד, אף לא במחווה גדולה אחת של מחאה, כאשר ישראל נגררה לשש מילי-המות. הוא נגרר אחרי כל ראשי-ממשלה. בשביל בורג, כך נדמה, היתה הכהונה מטרה כשלעצמה.

הפאתוס של פרס שונה. פרס שאף לגדולה, והגדולה חומקת ממנו. הוא היה רוצה להיות בן-גוריון שני, לשמוע את משק כנפי ההיסטוריה, אך אינו שומע אלא סיסמות נרושות.

אין הוא ממריא כפרס כשמיים. הוא מתנהג על הארץ כסוסי עבודה סבלני.

נאומו בן הצי-השעה ככנסת מזכיר לי את אימרתו הארסית של וינסטון צ'רצ'יל על נאום של אנתוני אידן: "הג'נטלמן הנכבד השתמש בכל המליצות הקיימות בשפה האנגלית, חוץ מאשר בפסוק, הארונים מתבקשים לכפר את ביגדיהם לפני צאתם מן השרותים".

הנאום היה שטף של מילים ומליצות, חלקן לקוחות ממחסך הגרוטאות של העבר, חלקן פרי מירצו המילולי הבלתי-נלאה של פרס עצמו. לא היתה בהן השראה. בן-גוריון ידע לרום את הרוח. בגין ידע לשלבה. פרס יודע רק לצרף מילים למילים.

הבעיה של פרס היא שגם כיום, בגיל 63, אינו יכול להשלים עם מה שהוא: עסקן מילגתי אינטליגנטי, ראשי-ממשלה טוב למדינה נורמאלית בזמנים נורמאליים. אין הוא פילוסוף גדול, אין הוא הוגה-דיעות, משורר או איש-רוח. מקומו לא יהיה בין קומץ המדינאים והמציאים שהטביעו את חותמם על ההיסטוריה. מקומו ברשימה כרונולוגית של ראשי-ממשלה.

היו הישגים בתקופת-כהונתו, ועל כך מגיעות לו תודה והערכה. לא היו כישלונות גדולים. אולם שום דבר מהותי לא השתנה. הרושם שהוא כיקש ליצור, כאילו חלה בשנתיים אלה מהפכה כבירה בתולדות האומה, אין לו אחיזה במציאות. משום כך גם לא היה קשר רב בין המציאות ובין שטף המילים, שיצא מפיו. הוא דיבר על מציאות מדרומה.

כסרי-הכל לא אמר פרס דבר שלא יכול היה להיאמר על-ידי ראש הליכוד, שעבר על נאומו מראש ואישר אותו. נעלמה הוועידה הבינלאומית, לא היה זכר להגדרה עצמית. נשארה ההתיישבות. "בכל רחבי ארץ-ישראל", גם אלוהי ישראל והחזון המשיחי תרמו את תרומתם.

נאום סביר של עסקן מילגתי סביר. הוא לא ייכנס לספר של "מאות הנאומים הגדולים בהיסטוריה", וגם לא ייזכר בדיבריי-הימים של עמי-ישראל.

עם אשר

שירה בפיו...

השתתפתי במסיבה פרטית למיקיס תיאודוראקיס במיסעדה בוננזה. היו שם סופרים ועיתונאים, אמנים וזמרים, ותיקי-פלמ"ח וכלי-מוזיקה.

מה עושים כאשר מארחים את אחד מגדולי מלחיני-השירים של דורנו? נואמים קצת, שותים קצת, ואחרי-כך שרים לאורח, כדי שישירו ויתרשם.

התחלתי לשיר, והתחלנו להתבייש. כי שוב התברר שאין לנו, בעצם, תרבות של שירה. אין לנו שום דבר שאפשר לקרוא לו "שירים ישראלים", כמו שיש "שירים יוונים" או "שירים רוסיים". יש לנו שירים שהם בליל של סיגנונות, ערבוב של מנגינות, חלקן גנובות מפה ומשם, חלקן חיקויים עלובים, חלקן מנגינות בלי מנגינה.

אין לנו גם תרבות של שירה-בציבור. מה שנקרא כך אצלנו הוא התחרות של שאגות. פחות או יותר לפי המנגינה. יש הרבה התלהבות ומרץ, וורידים משתרגים בצוואר. אך אין מלודיה, אין הארמוניה, אין קול ראשון ושני — כל מה שעושה שירה בציבור לחוויה אסתטית.

יתכן שתרבות כזאת נוצרה באירופה כתוצאה מן השירה בכנסייה. אולי דרושות כמה מאות שנים לכך. על כל פנים, לנו אין. וזה היה מורגש מאוד.

ניסינו. באמת ניסינו. תיקי ריין שרה שירים ערביים — ולהם יש באמת סיגנון לאומי משלהם. אחרי-כך ניסינו כל מיני שירים ישראלים. הקשבנו להם באוזניים של תיאודוראקיס (כפי שנדמה לנו), והם נשמעו תפלים.

עמוס קינן, שיישב לידי, אמר: "מאז השירים הרוסיים ועד ה-שירים של נעמי שמר אין לנו שירה".

לבסוף באו שני רוסיים, אחד ישב לי הפסנתר, השני לקח גייטאר, וכלי חוכמות וגניזונים התחילו לשיר שירים רוסיים. שירים פשוטים, שירים נהדרים, שירים שקשה להאמין שמישהו אי-פעם חיבר אותם, שירים הנשמעים כאילו נולדו מעצמם. מן האוויר — כמו שריו של מיקיס תיאודוראקיס עצמו.

עולם כנשיאו נוהג

ליבי, ליבי לנהגה של נשיא-המדינה. תפסו אותו בנהיגה במהירות של 119 קמ"ש. לא נעים.